Marc històric de l'Espasa catalana

Autor:
Data de publicació: 23-09-2017

966. Ambaixada de Borrell II a Al-Hàkam II. Obsequi de 100 espases dels "francs" -catalans-, molt famoses i temudes.
1090. En el testament del comte Ermengaudo de Gerp atorgat el 1090, donava al seu fill, entre altres coses, “una espasa rescatada en 2000 mancusos de molt bon or de València”
1233. Jaume I esmenta l'espasa anomenada Tisó (forjada a Montsó) en el setge de Borriana
1274. Espasa del cavaller en Soler de Vilardell (Espasa de Vilardell). Una espasa considerada màgica, "de virtut" o "constil·lada". Les seves qualitats de tall indiquen un procés de fabricació molt reeixit.
1370. Testament de Pere el Cerimoniós. Espasa de Sant Martí i espasa de Vilardell. També les espases Tisó, Triveta, Clareta i Cistall.
El 1433 a Barcelona, en el "Llibre dels consells" del gremi d'espasers s'indica la manera de trempar les fulles de les espases. En el foli f_099r i altres del "Llibre gremial dels espasers" es parla de “confrare ho confraressa”. Aparentment una dona podia pertànyer a la confraria dels espasers. Potser només com a esposa o viuda d’un espaser.
1474. El mestre d'esgrima mallorquí Jaume Ponç fou autor d'un tractat publicat a Perpinyà, considerat desaparegut. La pèrdua aparent de l’obra de Jaume Pons és molt estranya. Hi havia un manuscrit a la Biblioteca del Escorial l’any 1931.
1541. Espasa de Francisco Pizarro, fabricada a València per l'armer Mateo Duarte.
1781. Per a l’armament del Presidio de Santa Bárbara (Califòrnia) es desestimen les espases de Toledo -"que se quiebran en combate"- i es demanen espases alemanyes, valencianes o de Barcelona, més adequades per a tasques militars.

Per Josep Esquer

966. Ambaixada de Borrell II a Al-Hàkam II. Obsequi de 100 espases dels "francs" -catalans-, molt famoses i temudes.
1090. En el testament del comte Ermengaud de Gerp (Armengol?) atorgat el 1090, donava al seu fill, entre altres coses, “una espasa rescatada en 2000 mancusos de molt bon or de València”
1233. Jaume I esmenta l'espasa anomenada Tisó (forjada a Montsó) en el setge de Borriana
1274. Espasa del cavaller en Soler de Vilardell (Espasa de Vilardell). Una espasa considerada màgica, "de virtut" o "constil·lada". Les seves qualitats de tall indiquen un procés de fabricació molt reeixit.
1370. Testament de Pere Terç: Espasa de Sant Martí i espasa de Vilardell. També les espases Tisó, Triveta, Clareta i Cistall.
1392. Ibn Hudhayl, en la seva obra "Gala de caballeros y blasón de paladines", esmenta dues menes d'espases de qualitat: les d'acer indi i les dels francs (catalans). Aquestes darreres amb qualitats excepcionals i suposadament forjades per genis
1425. Els espasers de València demanaren confirmació de les seves ordinacions, copiades de les dels espasers de Barcelona.

"...Item. Senyor los dits privilegis, capítols e ordinacions vees(?) plaurets a Déu a justícia (e) egualtat car així son stats obtenguts per la spaseria de ciutat vostra de Barchinonae per vos atorgats (a) aquella segons han pres los prohomens de la spaseria de la dita vostra ciutat de Valencia...1425...Alfonsi Dei gratia Regis Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricam, Sardinie et ..."[42]

Examen dels aspirants a mestres espasers.. havien de presentar:

“4 fulles d’espases e recapte per a guarniment de aquelles. Ço és la una fulla de dues mans la qual haie a guarnir vermella. E l’altra fulla sia de una mà la qual haie a esser guarnida mitadada de dues colors. E l’altra de una mà que sia buydada e guarnida tota negra. E la quarta ço és un estoch d’armes tot blanch los quals guarniments se vien(?) e haien a fer per lo volent usa(n)t de la dita spaseria dins la casa e habitació de un dels dits diputats...”.

1433. a Barcelona, en el "Llibre dels consells" del gremi d'espasers s'indica la manera de trempar les fulles de les espases. En el foli f_099r i altres del "Llibre gremial dels espasers" es parla de “confrare ho confraressa”. Aparentment una dona podia pertànyer a la confraria dels espasers. Potser només com a esposa o viuda d’un espaser.
1474. El mestre d'esgrima mallorquí Jaume Ponç fou autor d'un tractat publicat a Perpinyà, considerat desaparegut. La pèrdua aparent de l’obra de Jaume Pons és molt estranya. Hi havia un manuscrit a la Biblioteca de l'Escorial l’any 1931.
1541. Espasa de Francisco Pizarro, fabricada a València per l'armer Mateo Duarte.
1781. Per a l’armament del Presidio de Santa Bárbara (Califòrnia) es desestimen les espases de Toledo -"que se quiebran en combate"- i es demanen espases alemanyes, valencianes o de Barcelona, més adequades per a tasques militarsrmes de l'edat de Bronze, Romania

---

Els diferents tipus d'espases han tingut una gran importància al llarg de la història. A més del seu ús com a arma, l'espasa ha estat objecte de consideracions especials formant part de rituals funeraris, de la mitologia i de diverses tradicions.

La fabricació d'una espasa (de bronze o d'aliatges de ferro) d'una certa qualitat exigeix un determinat grau de domini en la metal·lúrgia (obtenció de metalls i aliatges a partir dels minerals de les mines), de les tècniques de conformació (colada i forja) i dels tractaments tèrmics. Sense oblidar els aspectes artístics o les artesanies relacionades amb els complements (beines, cinturons, xarpes, poms, decoració, ...).

Contingut

1Detalls de la cronologia
2Cronologia (fins a l'Era Cristiana)

2.1Espases de bronze
2.2Segle V aC-segle V dC

3Era cristiana

3.1Època medieval
3.21450-1700
3.31700-1950

4Vegeu també
5Referències
6Enllaços externs

Detalls de la cronologia
La present cronologia inclou documents diversos i relativament dispars. La necessitat d'agrupar-los en una llista única

respon a la voluntat de simplificar.

Cronologia (fins a l'Era Cristiana)
Espases de bronze

Espases de bronze trobades al costat del disc celeste de Nebra.

Les primeres espases de bronze amb una llargària igual o superior als 60 cm daten del segle XVII aC en regions de la Mar Negra i de la Mar Egea. Sorgiren com una evolució d'armes més curtes de la mena de les dagues o punyals. Per a fabricar una espasa útil en combat cal disposar d'un aliatge correcte, donar-li la forma adequada i aplicar els tractaments tèrmics (i d'acabat) necessaris. Com més llarga és una espasa, els esforços (flexió i vinclament) són més importants. El que cal és una arma que sigui prou dura (per a tallar), prou flexible (sense ser fràgil) i prou tenaç per a resistir els cops en les lluites.

El procés de fabricació, de forma resumida, és el següent: Les espases de bronze es colaven en motlles, s'escalfaven a una certa temperatura i es deixaven refredar lentament. Finalment es treballaven en fred (colpejant-les amb un martell sobre una mena d'enclusa) per a augmentar la seva duresa.

c.1275 aC. Espasa assíria de bronze, amb inscripcions.[1]
c.650 aC. Segons Pausànies, Teodor de Samos va "inventar" la colada d'objectes en bronze.[2]

Segle V aC-segle V dC

Una falcata del segle IV aC

c.450 aC. Heròdot. Esmentà espases de ferro (com a representació del déu Ares/Mart) en túmuls escites.
c.401 aC. Ctèsies de Cnidos. Va descriure l'acer indi (acer wootz) i dues espases fetes amb aqueix material.[3]
326 aC. Batalla del riu Hidaspes. Alexandre derrotà el rei Porus. Aquest li va donar uns 10 kg d'"acer indi" (acer wootz).[4]
c.230 aC. Filó de Bizanci, en el seu tractat Belopoeica (artilleria), comenta la flexibilitat de les espases dels celtes i dels ibers a Hispania.[5][6][7] Un comportament elàstic, com el d'una molla, implicaria contingut d'acer trempat en les espases esmentades.[8][9][10][11]
216 aC. Batalla de Cannes. Polibi descrigué les espases dels ibers (de tall i estocada) i dels gals (només de tall).[12]
197 aC. Els cenomans i els ínsubres (pobles de la Gàl·lia Cisalpina) foren derrotats pels romans, comanats per Gai Corneli Cetege prop del riu Clusius (potser el riu Brembo actual). Malgrat la superioritat numèrica dels gals, les seves espases es doblegaven al primer cop i calia adreçar-les. Els romans aprofitaren aquesta debilitat per a guanyar la batalla.[13]
c.20 aC. Diodor de Sicília fou un historiador grec de Sicília que va viure al segle I aC, contemporani de Juli Cèsar i August. Els seus comentaris sobre les espases dels celtibers indiquen les qualitats de tall i un aspecte de la seva fabricació.[14]
c.5 aC. Graci Falisc, en el seu poema Cynegeticon, esmenta els coltells de Toledo: "...Ima toledano praecingunt ilia cultro...".[15][16]

Era cristiana

c.50. Plini el Vell. Tipus de ferro. Importància de l'aigua en el tremp de l'acer.[17][18][19][20][21]
c.90 dC El poeta Marcial, nat a Bílbilis (prop Calataiud), vantava l'acer de la seva pàtria, millor que el dels calibis i el de Noricum.[22][23]

Època medieval

Espasa de sant Galgano clavada a la roca. Any 1181.

c.500. Excavació arqueològica prop de Nydam (Dinamarca) amb unes 90 espases del tipus de "fulla soldada" ("pattern-welded" en anglès). Es consideren importades.[24]
c.700. Segons una llegenda japonesa procedent de la província de Yamato, l'espaser Amakuni estava preocupat perquè moltes espases es trencaven en la batalla. I després de dies de feina i pregària va modificar el procés de forja i tremp aconseguint unes espases corbades i que no es trencaven en el combat.[25]
796. L'emperador Carlemany va obsequiar el rei Offa de Mèrcia una espasa fabricada pels huns, obtinguda com a botí de guerra .[26]
802. Harun ar-Raixid posseïa una espasa de gran qualitat, anomenada Samsam o Samsamah. Suposadament es tractava d'una espasa que havia pertangut a un rei del Iemen. L'emperador grec Nicèfor I li va trametre unes quantes espases de fabricació grega, indicant que ja no volia pagar el tribut. Harun les va trencar totes amb la seva espasa Samsam, sense que aqueixa no s'esmussés gens ni mica.[27][28]
c.850. Abu Yusuf ben Ishaq al-Kindi descriu les espases de Damasc.[29]
c.900. Primeres documentacions de la katana. Mestre Yasu-tsuna (de Hoki).[30]
966. Ambaixada de Borrell II a Al-Hàkam II. Obsequi de 100 espases "franques", molt famoses i temudes.[31]
1090. En el testament del comte Ermengaudo de Gerp atorgat el 1090, donava al seu fill, entre altres coses, "una espasa rescatada en 2000 mancusos de molt bon or de València".[32]
1100. L'espasa de Godefroy de Bouillon era famosa. Es guardava al temple del Sant Sepulcre.[33]
1146. Primeres referències clares de la naginata.[34]
1233. Jaume I esmenta l'espasa anomenada Tisó (forjada a Montsó) en el setge de Borriana.[35][36]
1248. Espasa Lobera del rei Ferran III de Castella.[37]
1274. Espasa del cavaller en Soler de Vilardell (Espasa de Vilardell). Una espasa considerada màgica, "de virtut" o "constil·lada". Les seves qualitats de tall indiquen un procés de fabricació molt reeixit.[38]
1283. Mestre d'esgrima a València.[39]
1370. Testament de Pere el Cerimoniós. Espasa de Sant Martí i espasa de Vilardell. També les espases Tisó, Triveta, Clareta i Cistall.[40]
1392. Ibn Hudhayl, en la seva obra "Gala de caballeros y blasón de paladines", esmenta dues menes d'espases de qualitat: les d'acer indi i les dels francs (catalans). Aquestes darreres amb qualitats excepcionals i suposadament forjades per genis.[41]
1425. Els espasers de València demanaren confirmació de les seves ordinacions, copiades de les dels espasers de Barcelona.

...Item. Senyor los dits privilegis, capítols e ordinacions vees(?) plaurets a Déu a justícia (e) egualtat car així son stats obtenguts per la spaseria de ciutat vostra de Barchinonae per vos atorgats (a) aquella segons han pres los prohomens de la spaseria de la dita vostra ciutat de Valencia...1425...Alfonsi Dei gratia Regis Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricam, Sardinie et ...[42]
Examen dels aspirants a mestres espasers:

Havien de presentar "4 fulles d'espases e recapte per a guarniment de aquelles. Ço és la una fulla de dues mans la qual haie a guarnir vermella. E l'altra fulla sia de una mà la qual haie a esser guarnida mitadada de dues colors. E

l’altra de una mà que sia buydada e guarnida tota negra. E la quarta ço és un estoch d’armes tot blanch los quals guarniments se vien(?) e haien a fer per lo volent usa(n)t de la dita spaseria dins la casa e habitació de un dels dits diputats...”.

1433. Barcelona. En el "Llibre dels consells" del gremi d'espasers s'indica la manera de trempar les fulles de les espases.[43]

En el foli f_099r i altres del "Llibre gremial dels espasers" es parla de “confrare ho confraressa”. Aparentment una dona podia pertànyer a la confraria dels espasers. Potser només com a esposa o viuda d’un espaser.[44]

1450-1700

Mantí de l'espasa de Francesc I de França exposada al Musée de l'Armée a París. Forjada a València per Antonivs.[45]

Miyamoto Mushashi. Autoretrat.

Mantí de l’espasa de Jaume I de València.

1474. El mestre d'esgrima mallorquí Jaume Ponç fou autor d'un tractat publicat a Perpinyà, considerat desaparegut.[46][47][48][49]

La pèrdua aparent de l’obra de Jaume Pons és molt estranya. Hi havia un manuscrit a la Biblioteca del Escorial l’any 1931.[50]

«
239. Maestro Ponce. Arte de esgrima, en lengua lemosina, con hermosas figuras y letras de oro. v. D. 1. 1. P. 9. Ms. H. I. 5, fols. 176 v. y 207 r.
»

— Catálogo de los manuscritos catalanes, valencianos, gallegos y portugueses de la biblioteca de El Escorial / Fr. Julián Zarco Cuevas. Pàgina 164.

1478. Referències de l'espaser Julian del Rei. Relacionat amb les famoses espases amb la marca del "perrillo" (suposadament un gos estilitzat), es diu que fou un armer musulmà que es va convertir al cristianisme apadrinat per Ferran el Catòlic. Va treballar a Saragossa i Toledo.[51]
1493. En el segon viatge de Cristòfol Colom a Amèrica, hi viatjava un espaser de Barcelona: Anton de Barcelona.[52]
1509. Noces de Caterina d'Aragó i Enric VIII d'Anglaterra. Espases de l'armeria de Saragossa obsequiades al rei anglès.[53]
1510. Modificació de les ordinacions del gremi dels mestres d'esgrima de Barcelona.[54][55]
1517. Superioritat de l'espasa sobre altres armes en les guerres d'invasió dels espanyols (?) contra els nadius americans a la Florida.[56]
1522. Espasa d'Ignasi de Loiola ofrenada a la Mare de Déu de Montserrat. La fulla era de Toledo i estava marcada G.O.N.Ç.A.L.O S.I.M.O.N E.N T.[57]
1525. Batalla de Pavia. Francesc I de França va lliurar la seva espasa a Joan Aldana, natural de Tortosa.[58]
1540. "Pirotechnia", obra de Vannoccio Biringuccio, armer de Siena. Entre altres temes tracta d'algunes mines de ferro i la reducció de la mena en una farga amb manxes.[59]
c.1541. Espasa de Francisco Pizarro, fabricada a València per l'armer Mateo Duarte.[60]
1544. Sabre de cacera d'Enric VIII d'Anglaterra decorat per Diego Çaias.[61]
1546.Georgius Agricola (nom llatinitzat de Georg Bauer). Obra "De Natura Fossilium" que tracta de mineralogia. Parla de regions exportadores de ferro i de la zona de Noricum (actual Steyr a Àustria) que produïa acer per la qualitat del mineral. En altres indrets (Bilbao, Turassio a Espanya i Como a Itàlia) l'acer es "fabricaria" per la qualitat de les aigües.[62]
1547. Esmentada l'espasa anomenada "de Sant Martí".[63] (Vegeu any 1370)
1547. Llei acordada sobre la llargària màxima de les fulles d'espasa de Mallorca,València i Catalunya.[64][65]
1570. Espasers de Toledo.[66]

«
Según práctica establecida en la ciudad imperial, los maestros espaderos para ejercer su profesión se matriculaban en el registro del ayuntamiento, donde constaban asimismo las marcas de que cada cual hacia uso para distinguir los productos de su industria; y el mas antiguo de dichos espaderos que aparece inscrito en el registro, es Alonso Sahagun el viejo, que vivia por los años de 1570, y sus espadas marcadas con una S y una corona dentro de un escudo particular, son objeto de grande estima en todas las armerías de Europa.
»

— Memoria sobre la teoria y fabricación del acero en general, y de su aplicación a las armas blancas. Claudio del Fraxno y Palacio.

1599. El papa Climent VIII va obsequiar amb una espasa de Solingen el rei Enric IV de França.[67]

1611. Definició antiga de cinquedita. (“Cinquedita: a weapon but five fingers long used in Venice”. Semblant a un sgian dubh. La definició moderna de Cinquedea és, probablement, errònia.).[68][69]
1620. Ferro meteòric al Panjab. Barrejat amb una tercera part de ferro normal permeté forjar un sabre, una daga i un ganivet per a l’emperador Jahangir.[70][71]
1645. Miyamoto Musashi, en "El llibre dels cinc anells" (Go-rin no sho), descriu una nova esgrima japonesa amb dues espases (katana i wakizashi).[72]
1666. Despenjada una de les espases de Jaume el Conqueridor de la Sala Capitular de la ciutat de València, que havia estat corbada gairebé formant un cercle durant 390 anys, l’espasa va recuperar la forma original recta. Indicant una forja i un tremp excepcionals.[73]

Sabin Berthelot va observar i admirar l’espasa de Jaume I.[74]

1700-1950

1742."Dictionnaire Universel De Commerce", Jacques Savary des Bruslons,Philémon-Louis Savary. Denominació francesa de les fulles compostes amb ànima de ferro i exterior d'acer ("lame d'ettofe").[75]
1750. Notícies sobre la mina de "hierro barnizado" o "hierro" helado de Mondragón.[76]
1760. Carles III d'Espanya encarrega a Luís de Urbina, coronel d'infanteria, un informe sobre les fàbriques d'espases de Toledo, València, Saragossa i Barcelona (en estat precari) per tal d'establir una nova fàbrica a Toledo.
1761."Fábrica de armas blancas de Toledo", creada per decret de Carles III d'Espanya. La va organitzar i dirigir el mestre espaser valencià Lluís Calisto, contractat expressament.[77]
1766. Motí de Squillace ("Esquilache" en castellà).
1772. Henry Knock fou el fundador d’una companyia que fabricava armes. La va llegar al seu encarregat James Wilkinson, fabricant de les famoses espases i sabres.[78]
1772. Reglament per als presidios de Califòrnia. Detalls de l'espasa ampla i de la llança.[79][80]
1781-1782. Per a l’armament del Presidio de Santa Bárbara (Califòrnia) es desestimen les espases de Toledo i es demanen espases alemanyes, valencianes o de Barcelona, més adequades per a tasques militars.[81] Segons informe de Felipe de Neve (traduït a l’anglès per Richard S. Whitehead):”... Uniforms are in deplorable shape due to the fact that supply ships have not arrived. Much of the equipment is defective. Safeties on the pistols are inoperative and swords of Toledo steel are tempered so high that they could break into pieces if used carelessly”. (Traducció: “Les espases de Toledo están tan trempades que poden trencar-se a trossos si s’usen descuradament”).[82]

1782. William Bowles."Introducción a la historia natural y á la geografía física de España". Amb notícies sobre la fabricació d'espases a Espanya.[83]
1793-1795. Guerra Gran. Es tornen a fabricar armes a Catalunya.[84]
1798.Historia de la economía política de Aragón. Ignacio Jordán de Assó y del Río. Parla de les espases de Saragossa.[85]
1804. James Wilkinson.[86]
1844. Henry Wilkinson.[87]
1849. "Guía general de Barcelona"; Manuel Saurí,José Matas. Descriu l'espasa del gremi d'espasers de Barcelona (60 polzades de llarg, 24 polzades a la creuera), que exigia un homenàs (un "sant Pau") per a dur-la en desfilades.[88]
1851. Espasa de Toledo (del mestre Manuel de Ysasi) presentada a la Great Exhibition de Londres. Es podia desenbeinar i enbeinar en una beina gairebé circular.[89]
1856. Detalls de la fabricació d'espases (segons la Fàbrica de Toledo).[90]
1865.Henry George O'Shea. "A guide to Spain". Llista d'espases de l'Armeria del Palau Reial de Madrid (en l'època de la publicació de l'obra).[91]
1907. Espasa anomenada “espada-sable” Puerto Seguro.[92]
1943. Espasa de Stalingrad.

Vegeu també

Esgrima
Jaume Ponç (esgrima)
Mestre d'esgrima
Espaser
Història de l'esgrima a Catalunya

Anar? Espasa assíria.(anglès)
Anar? Herodotus Halicarnasseus; George Rawlinson & Henry Creswicke Rawlinson & John Gardner Wilkinson. History of Herodotus. J. Murray, 1862, p. 150– [Consulta: 27 abril 2011].
Anar? Niharranjan Ray; Brajadulal Chattopadhyaya. A sourcebook of Indian civilization. Orient Blackswan, 1 gener 2000, p. 81–. ISBN 9788125018711 [Consulta: 24 abril 2011].
Anar? James H. Swank. History of the Manufacture of Iron in All Ages. Ayer Publishing, 1 gener 1965, p. 8–. ISBN 9780833734631 [Consulta: 24 abril 2011].
Anar? Apollodore de Damas; Athenaeus Mechanicus; Philon de Byzance Veteres mathematici. ex typographia regia, 1693.
Anar? Courtney Roby. Technical Ekphrasis in Greek and Roman Science and Literature. Cambridge University Press, 24 febrer 2016, p. 261–. ISBN 978-1-107-07730-0.
Anar? Terence Wise; Richard Hook. Armies of the Carthaginian Wars, 265-146 BC. Osprey Publishing, 25 març 1982, p. 20–. ISBN 9780850454307 [Consulta: 23 abril 2011].
Anar? Alfred S. Bradford. With Arrow, Sword, and Spear: A History of Warfare in the Ancient World. Greenwood Publishing Group, 2001, p. 181–. ISBN 978-0-275-95259-4.
Anar? Peter E. Knox; J. C. McKeown The Oxford Anthology of Roman Literature. Oxford University Press, 31 octubre 2013, p. 160–. ISBN 978-0-19-991072-4.
Anar? Nic Fields. Lake Trasimene 217 BC: Ambush and annihilation of a Roman army. Bloomsbury Publishing, 26 gener 2017, p. 24–. ISBN 978-1-4728-1633-7.
Anar? Revue archéologique. Ernest Leroux., 1864, p. 348–.
Anar? Polybius; Robin Waterfield & Brian McGing. The Histories. Oxford University Press, 5 novembre 2010, p. 219–. ISBN 9780199534708 [Consulta: 26 abril 2011].
Anar? Polybius; James Hampton. The general history of Polybius, 1809, p. 184– [Consulta: 25 abril 2011].
Anar? Diodor de Sicília. Espases dels celtíbers.(anglès)
Anar? Patricia Shaw Fairman. Obra reunida de Patricia Shaw. Universidad de Oviedo, 2000, p. 134–. ISBN 9788483172049 [Consulta: 26 abril 2011].
Anar? Le Tour du monde, 1868, p. 1– [Consulta: 26 abril 2011].
Anar? James Vincent Ricci. The development of gynæcological surgery and instruments. Norman Publishing, 1949, p. 6–. ISBN 9780930405281.
Anar? Arthur Aikin. Illustrations of Arts and Manufactures. John Van Voorst, 1841, p. 248– [Consulta: 24 abril 2011].
Anar? John William Humphrey; John Peter Oleson & Andrew Neil Sherwood. Greek and Roman technology: a sourcebook : annotated translations of Greek and Latin texts and documents. Routledge, 1998, p. 218–. ISBN 9780415061377 [Consulta: 24 abril 2011].
Anar? Plini el Vell. Diferents tipus de ferro.(anglès)
Anar? Julius Sillig; Pliny (the Elder.). Dictionary of the artists of antiquity: architects, carvers, engravers, modellers, painters, sculptors, statuaries, and workers in bronze, gold, ivory, and silver, with three chronological tables. Black and Armstrong, 1837, p. 19–.
Anar? Gocha Tsetskhladze. Ancient West & East. BRILL, juny 2005, p. 381–. ISBN 9789004139756.
Anar? Libro tercero de la geografia de Estrabón, que comprende un tratado sobre España antigua. Hibarra hijos & cía., 1787, p. 212–.
Anar? Jason R Abdale. Four Days in September: The Battle of Teutoburg. Pen and Sword, 31 maig 2016, p. 37–. ISBN 978-1-4738-6088-9.
Anar? John M. Yumoto. The Samurai Sword: A Handbook. Tuttle Publishing, 1958, p. 26–. ISBN 978-0-8048-0509-4.
Anar? England Under Anglo-Saxon Kings. Bell, 1845, p. 232–.
Anar? George Sale; George Psalmanazar; Archibald Bower An universal history: from the earliest accounts to the present time. Printed for C. Bathurst, 1759, p. 349–.
Anar? Arabian Nights, in 16 volumes: Volume II. Cosimo, Inc., 1 desembre 2008, p. 127–. ISBN 978-1-60520-581-6.
Anar? al-Kindí(anglès)
Anar? John M. Yumoto. The samurai sword: a handbook. Tuttle Publishing, 15 desembre 1989, p. 28–. ISBN 9780804805094.
Anar? Marta Sancho i Planas. Homes, fargues, ferro i foc: arqueología i documentació per a l'estudi de la producció de ferro en època medieval : les fargues dels segles IX-XIII al sud del Pirineu català. Marcombo, 1999, p. 49–. ISBN 9788426712219.
Anar? Francisco Diago. Historia de los victoriosissimos antiguos condes de Barcelona: Diuidida en tres libros. en casa Sebastian de Cormellas, 1603, p. 1–.
Anar? Jacques Albin S. Collin de Plancy; Godfrey (of Bouillon.) Godefroid de Bouillon, chroniques et légendes, 1095-1180, 1842, p. 460–.

Anar? Markus Sesko. Encyclopedia of Japanese Swords (Paperback). Lulu.com, 30 setembre 2014, p. 311–. ISBN 978-1-312-56368-1.
Anar? Ferran Soldevila; Jordi Bruguera & Maria Teresa Ferrer i Mallol. Les quatre grans croniques: Llibre dels feits del rei En Jaume. Institut d'Estudis Catalans, 2007, p. 258–. ISBN 9788472839014.
Anar? Joaquim Miret i Sans; Maria Teresa Ferrer i Mallol. Itinerari de Jaume I "el Conqueridor". Institut d'Estudis Catalans, 2004, p. 104–. ISBN 9788472837515 [Consulta: 26 abril 2011].
Anar? Sociedad Española de Excursiones. Boletín de la Sociedad Española de Excursiones. Sociedad Española de Excursiones., 1942.
Anar? Johan I D'Arago. Institut d'Estudis Catalans, p. 380–. GGKEY:8CXSF5T5A0D.
Anar? Juan Vicente García Marsilla. Llibre de la Cort del Justícia de València: (1283-1287). Universitat de València, 28 novembre 2011, p. 412–. ISBN 978-84-370-8721-4.
Anar? Historia de los condes de Urgel ... Tomo II. Monfort, 1853, p. 106–.
Anar? ?Al? ibn ?Abd al-Ra?m?n Ibn Hudhayl. Gala de caballeros, blasón de paladines. Editora Nacional, 1977. ISBN 9788427604087.Pàg. 185
Anar? Manuscritos (Capítulos y privilegios del Gremi dels Armers de la ciudad de Valencia) (1462-1518) - Gremi dels Armers (Valencia). Capítulos referidos a los oficios de "armers, cuyracers, sellers, speroners, llancers, spasers, lloriguers i brodadors"
Anar? Antonio Capmany y de Montpalau; Real Junta y Consulado de Comercio de Barcelona. Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona .... En la Imprenta de Sancha, 1779, p. 2–.
Anar? Llibre gremial dels espasers, 1433-1713 (Manuscrit)
Anar? Antonio Mart?inez. Catalogo de la Real Armeria mandado reimprimir por S. M.: (Verfat? von Antonio Martinez del Romero). Por Aguado, 1854, p. 96–97.
Anar? Fèlix Torres Amat. Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de escritores catalanes. J.Verdaguer, 1836, p. 489–.
Anar? Luís PACHECO de NARVAEZ. Engaño y desengaño de los errores que se han querido introducir en la destreza de las armas...pag.48. Imprenta del Reyno, 1635, p. 5–.
Anar? Estudi de Tim Rivera. Reconstrucció parcial de l'obra de Jaume Pons.
Anar? Engano Y Desengano delos Errores que se han querido introducir en la destreza de las armas. Emprenta dei reyno, 1635, p. 49–.
Anar? Escorial. Real Biblioteca; Eusebio-Julián Zarco-Bacas y Cuevas Catálogo de los manuscritos catalanes, valencianos, gallegos y portugueses de la biblioteca de El Escorial. Tip. de Archivos, 1932.
Anar? «La marca del perrillo del espadero español Julián del Rey».(castellà)
Anar? Boletin de la Real Academia de la Historia. TOMO CCV. NUMERO III. AÑO 2008. Real Academia de la Historia, p. 440–. GGKEY:NYFWZ7199PW.
Anar? Espases de Saragossa obsequiades a Henry VIII d'Anglaterra.(castellà)
Anar? Cayetano Manrique. Historia de la legislacion y recitaciones del derecho civil de España. Imprenta Nacional, 1863, p. 504–.
Anar? Prospero de Bofarull y Mascaro. Coleccion de documentos ineditos del archive general de la Corona de Aragon. Del Archive, 1851, p. 525–.
Anar? Michael A. Bellesiles. Arming America: the origins of a national gun culture. Soft Skull Press, 19 novembre 2003, p. 46–. ISBN 9781932360073.
Anar? RECUERDOS IGNACIANOS EN BARCELONA. Miguel Lop Sebastià S.J.
Anar? José Fernando González. Crónica de la provincia de Zaragoza. Editorial MAXTOR, 1867, p. 74–. ISBN 9788497610674.
Anar? Vannoccio Biringuccio. The pirotechnia of Vannoccio Biringuccio: the classic sixteenth-century treatise on metals and metallurgy. Courier Dover Publications, 1 gener 1990, p. 61–. ISBN 9780486261348.
Anar? Conde Vindicado De Valencia De Don Juan. Real Armeria de Madrid. Catalogo Historico-descriptivo. Editorial MAXTOR, 1898, p. 216–. ISBN 978-84-9761-453-5.
Anar? Sabre d'Enric VIII d'Anglaterra. (anglès)
Anar? Georgius Agricola. De Natura Fossilium (Textbook of Mineralogy). Courier Dover Publications, 10 juny 2004, p. 183–. ISBN 9780486495910.
Anar? Josep Romeu i Figueras. Recerques d'etnologia i folklore. L'Abadia de Montserrat, 2000, p. 35–. ISBN 9788484152415.
Anar? Cruilles (marqués de.). Los gremios de Valencia: memoria sobre su origen, vicisitudes y organizacion. Impr. de la Casa de beneficencia, 1883.
Anar? Mercurio de España. Imprenta Real, 1826, p. 177–.
Anar? Claudio del Fraxno y Palacio. Memoria sobre la teoria y fabricación del acero en general, y de su aplicación a las armas blancas: para servir de testo en la enseñanza de los caballeros cadetes del arma. Imprenta de D. Eduardo Baeza, 1850, p. 120–.
Anar? Espasa de Solingen.(anglès)

Anar? Harold L. Peterson. Daggers and Fighting Knives of the Western World: From the Stone Age Till 1900. Courier Corporation, 27 març 2001, p. 32–. ISBN 978-0-486-41743-1.
Anar? John Florio. Queen Anna's New world of words: or Dictionaire of the Italien and English Longues, 1611.
Anar? Victoria Institute (Great Britain). Journal of the Transactions of the Victoria Institute, Or Philosophical Society of Great Britain. Victoria Institute., 1867, p. 440–.
Anar? Home tutor. The home tutor, a treasury of self-culture, 1862, p. 454–.
Anar? Miyamoto Musashi. The Complete Book of Five Rings. Shambhala Publications, 11 maig 2010, p. 167–. ISBN 978-0-8348-2199-6.
Anar? Josef RODRIGUEZ. Biblioteca Valentina. J.T. Lucas, 1747, p. 578–.
Anar? Sabin Berthelot. Exploración de la costa meridional de España: (Capítulo extraido de una obra inédita sobre las pescas marítimas). Impr. y litografía de la Revista médica, 1867, p. 11–.
Anar? Jacques Savary des Bruslons; Philémon-Louis Savary. Dictionnaire Universel De Commerce: Contenant Tout Ce Qui Concerne Le Commerce Qui Se Fait Dans Les Quatre Parties Du Monde, par terre, par mer, de proche en proche, & par des voyages de long cours ... : [Divisé en III Volumes et en IV Parties. D - O]. Cramer, 1742, p. 118–.
Anar? Sebastian de Miñano. Diccionario geographico-estudistico de España y Portugal. Pierart-Peralta, 1827, p. 80–.
Anar? José Amador de los Ríos. Toledo pintoresca, o descripción de sus más célebres monumentos. Editorial MAXTOR, 1845, p. 209–. ISBN 9788497613071.
Anar? Mark Barton; John McGrath British Naval Swords and Swordmanship: _. Seaforth Publishing, 3 juliol 2013, p. 112–. ISBN 978-1-84832-135-9.
Anar? Reglamento e instrucción para los presidios que se han de formar en la línea de frontera de la Nueva España : resuelto por el Rey ... en cédula de 10 de septiembre de 1772.
Anar? Max L. Moorhead. The Presidio: Bastion of the Spanish Borderlands. University of Oklahoma Press, 1991, p. 190–. ISBN 978-0-8061-2317-2.
Anar? Richard S. Whitehead; Donald C. Cutter; Santa Barbara Trust for Historic Preservation Citadel on the Channel: The Royal Presidio of Santa Barbara, Its Founding and Construction, 1768-1798. Santa Barbara Trust for Historic Preservation, 1996. ISBN 978-1-879208-02-5.
Anar? Arms and Armament.Presidios of California. Michael R. Hardwick.
Anar? William Bowles. Introducción a la historia natural y á la geografía física de España. Imprenta real, 1782, p. 295–.
Anar? Miquel Coll i Alentorn. Història. L'Abadia de Montserrat, 1992, p. 240–. ISBN 9788478262991.
Anar? Ignacio Jordán de Assó y del Río. Historia de la economía política de Aragón. por Francisco Magallon, 1798, p. 219– [Consulta: 27 abril 2011].
Anar? Henry WILKINSON (M.R.A.S.). Observations on Swords; addressed to officers and civilians, but especially to those who prefer a good sword to a bad one; to which is added, some useful information for cadets, and officers going to join their regiments in India. Fifth edition. London, 1850, p. 3–.
Anar? Michael Springman. Sharpshooter in the Crimea: The Letters of the Captain Gerald Goodlake VC 1854-56. Pen and Sword, 31 desembre 1990, p. 218–. ISBN 978-1-4738-1809-5.
Anar? Manuel Saurí; José Matas. Manual histórico-topográfico estadístico y administrativo ó sea Guía general de Barcelona. Editorial MAXTOR, 2004, p. 177–. ISBN 9788497611411.
Anar? Great Exhibition; Robert Ellis (F.L.S.). Great Britain. Commissioners for the Exhibition of 1851. Official descriptive and illustrated catalogue. Spicer brothers, 1851, p. 1346– [Consulta: 29 abril 2011].
Anar? Librería Española. Diccionario de artes y manufacturas, de agricultura, de minas, etc.: A. Establecimiento Tipográfico de Mellado, 1856, p. 2–.
Anar? Henry George O'Shea. A guide to Spain. Longmans, Green, 1865, p. 278–.
Anar? La espada sable Puerto Seguro.

Enllaços externs

Cronologia de les espases. Informació sobre els diferents tipus.